

MERGELGROEVEN IN ZUID-LIMBURG

LIGGING EN KENMERKEN

Bart Peters, Nassaulaan 38, 6571 AD Berg en Dal
 Guido Verschoor, Heerderweg 84m, 6224 LH Maastricht
 Martine Lejeune, A. Vesaliuslaan 8, B-3500 Hasselt België

In het voorliggende themanummer komen verschillende Limburgse dagbouw-mergelgroeven aan bod. Om de lezer een beeld te geven van de ligging en karakteristieken van de belangrijkste groeven volgt hier een kort overzicht (figuur 1). Hier zal in andere bijdragen regelmatig naar verwezen worden.

1. DE CURFSGROEVE

Areaal: 40 ha.
Sinds: circa 1930.
Status: in actief gebruik.
Bodemdiepte: + 56 m NAP, 60 m tot de bovenrand van de groeve.
Eigenaar: Ankerpoort NV.

De Curfsgroeve ligt op de plateaurand van het Beneden-Geuldal, ingeklemd tussen de dorpskern van Berg en Terblijt en het bosgebied 'De Dellen/Meerssenderheide'. Al sinds begin jaren dertig van de vorige eeuw wordt in de groeve op grotere schaal kalksteen gewonnen. De exploitatie lag eerst bij de familiebedrijven Curfs en Schunck, en is later overgenomen door Ankerpoort.

In de noordhoek van het terrein ligt een hoog gelegen meertje dat het hele jaar door water draagt. Dit 'bergmeertje' is aangelegd met gebruik van overvloedige dekgronden in de jaren tachtig. Vanuit de groeve loopt in de noordoosthoek een tunnel naar de Geul, die gebruikt wordt voor mergeltransport van Ankerpoort. Deze hoek is tevens het oudste deel van de groeve. Als we van hieruit de groeve inlopen worden de winlocaties steeds jonger. De winning vindt momenteel alleen nog plaats in de westhoek van het terrein. Slechts nu en dan wordt er met machines gewerkt en meestal is het gebied een oase van rust.

2. GROEVE 'T ROOTH

Grootte: 45 ha.
Sinds: 1938.
Status: in actief gebruik, deels wettelijk Beschermde Natuurmonument.
Diepste punt: circa + 95 m NAP, 40 m tot de bovenrand van de groeve.
Eigenaar: Ankerpoort NV, Stichting het Limburgs Landschap.

Groeve 't Rooth ligt aan de rand van het plateau van Margraten, net ten noorden van Cadier en Keer, bij het buurtschap 't Rooth. Grote delen van de groeve zijn in het verleden reeds afgewerkt met dekgronden, waarvan de meeste stukken reeds spontaan met bos en bloemrijke vegetaties begroeid zijn. Op verschillende plaatsen zijn een aantal kale kalkwanden vrij gelaten. Midden in de groeve heeft men zelfs op twee locaties 'mergelmuren' laten staan: 't Broodje' en 'het Mannetje'. In 1987 kreeg het reeds ingerichte deel van de groeve de status van wettelijk Beschermde Natuurmonument. In de groeve liggen een aantal wateren. Een deel daarvan is gegraven, een ander deel ontstaat min of meer ongepland door graafwerkzaamheden of door rijsporen van vrachtwagens en tractoren. Het zuidwestelijk deel van de groeve is destijds zo ingericht dat het weer gebruikt kon worden als graasgebied voor huisvee. Dit heeft geresulteerd in een aantal naast elkaar gelegen weiltes, die periodiek door schapen worden begraaft. In het terrein lopen ook enkele verwilderde geiten en enkele Konikpaarden van de Stichting het Limburgs Landschap. Een deel van het gebied is in 2003 overgedragen aan deze stichting.

3. DE ENCI-GROEVE

Grootte: 144 ha.

Sinds: 1926.

Status: in actief gebruik.

Diepste punt: 5 m + NAP, circa 95 m tot de bovenrand van de groeve.

Eigenaar: ENCI-Maastricht B.V.

De ENCI-groeve ligt ten zuiden van Maastricht midden in de Sint-Pietersberg. De groeve is omringd door eigendommen van de Vereniging Natuurmonumenten. In het oosten wordt het terrein geflankeerd door de Maas, in het westen door het Jekerdal. Grote delen van de groeve verkeren nog in een pionierstadium, omdat er nog volop gewerkt wordt. De zuidwand is grotendeels met dekgronden afgewerkt en beplant met bos. In andere delen bepalen hoog oprijzende kalkwanden, azuurblauwe wateren en pioniervegetaties het beeld. Delen van de groeve zijn in 2003 bij Natuurmonumenten in beheer gegeven. Op tal van plaatsen snijden de wanden de ondergrondse mergelgrotten van de Sint-Pietersberg aan, die als grote vierkante gaten zichtbaar zijn. De ENCI-groeve is de enige grote groeve in Zuid-Limburg waar tot onder het grondwaterniveau gewonnen wordt. Dit leidt tot unieke kalkmoerasjes en waterpartijen in het terrein.

4. DE GROEVE BLOM

Grootte: 7 ha.

Sinds: onbekend.

Status: in eindafwerking.

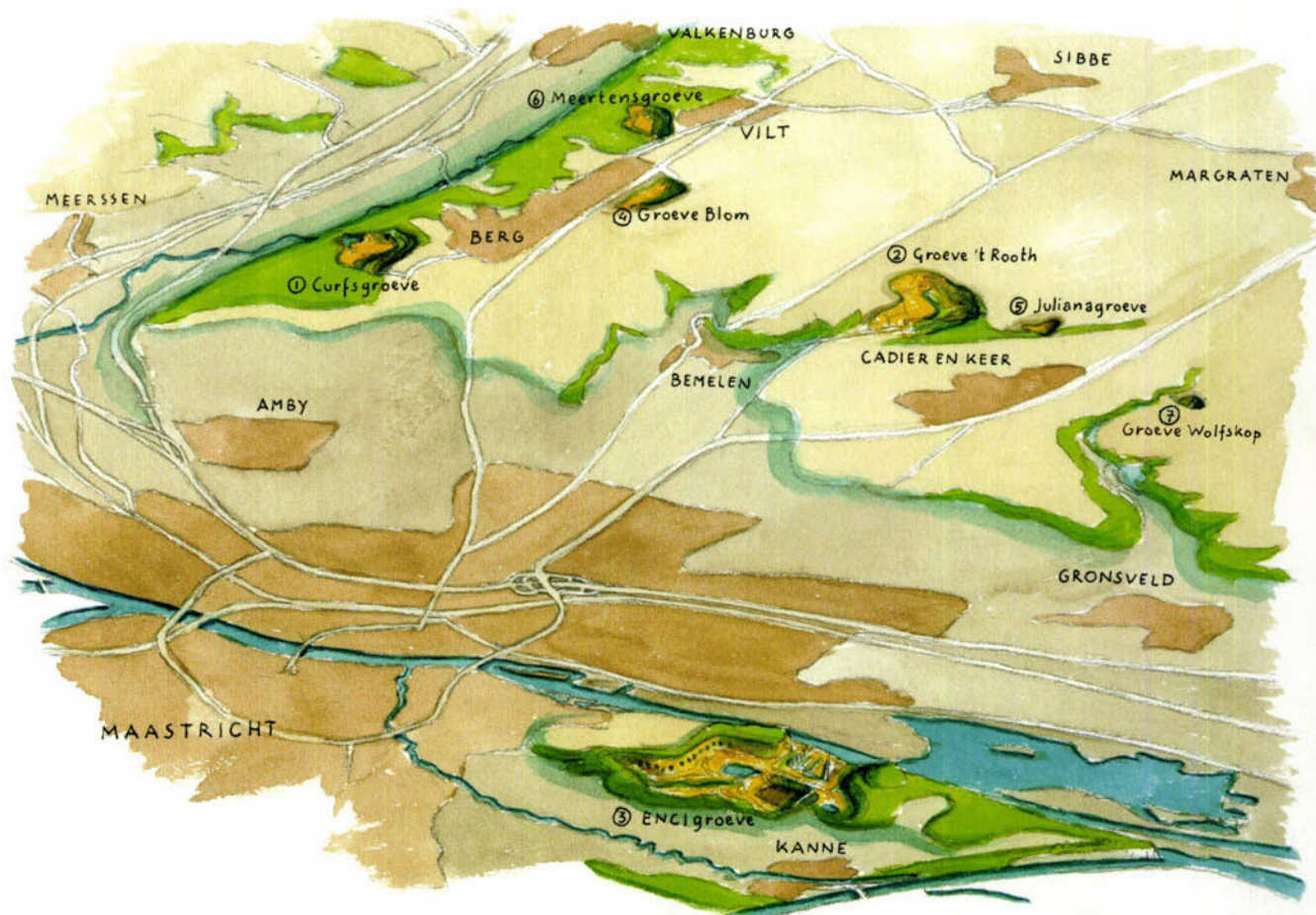
Diepste punt:

+ 96 m NAP,
22 tot 30 m tot
de bovenrand
van de groeve.

Eigenaar:

Firma Blom.

Groeve Blom is een relatief kleine, maar diepe groeve, die tussen de dorpskern van Berg en van Terblijt in ligt. De wanden van de groeve lopen steil naar beneden en zijn nog slechts spaarzaam begroeid. De groeve bevat op dit moment één waterpartij, die onbewust is ontstaan door de graafactiviteiten. In de groeve komen afwisselend steile mergelwanden en puinwaaiers voor. Er ligt ook een aantal schraal- en kalkgraslanden. In de groeve wordt niet meer gewonnen. Activiteiten hier zijn alleen nog gericht op de eindafwerking.

FIGUUR 1

Overzichtskaart met de ligging van de in dit themanummer behandelde groeven. De nummers corresponderen met de nummering in de tekst (illustratie: Jeroen Helmer).

5. DE JULIANAGROEVE/KOEBERGGROEVE

Grootte: circa 5 ha.

Sinds: 1935.

Status: natuurgebied.

Diepste punt: onbekend.

Eigenaar: Stichting het Limburgs Landschap.

De Julianagroeven - ook wel Schiepersberggroeven genoemd - met de naastgelegen Koeberggroeven behoren tot de kleinste dagbouw-mergelgroeven van Zuid-Limburg.

Aan de Koeberg begon men in 1935 als eerste met afgraven. Vervolgens werd rond 1938 gestart met de grotere Julianagroeven. Het is een T-vormige groeve met imposante lichtgekleurde wanden van Maastrichts kalksteen, die op enkele plaatsen 20 m hoog zijn. Reeds in 1954 werden de graafwerkzaamheden in de Julianagroeven gestopt, waarna men een deel van de groeve heeft opgevuld. De Julianagroeven is hierna nog gebruikt door motorcrossers en militairen (FELDER, 2001). Na het beëindigen van de concessie zijn de kale groeven steeds meer begroeid geraakt. In 1985 is alle opslag verwijderd en sinds die tijd vindt natuurbeheer plaats door middel van periodieke begrazing met schapen. De groeven worden tegenwoordig beheerd door Stichting Het Limburgs Landschap. Beide gebieden worden periodiek begraaasd met schapen.

6. DE MEERTENSGROEVE

Grootte: 7 ha.

Sinds: onbekend.

Status: beschermd natuurgebied.

Diepste punt: circa + 75 m NAP; 30 m vanaf de groeverand.

Eigenaar: Stichting het Limburgs Landschap.

De Meertensgroeven nabij Vilt ligt op de plateaurand van het Beneden-Geuldal. Zij is omringd door het bosgebied 'De Bergse Hei' en maakt daar in feite onderdeel van uit. Tot eind jaren zeventig was de Meertensgroeven (genoemd naar de gebroeders Meertens die het gebied als laatste exploiteerden) nog in gebruik als zand- en grind-groeve; men is nooit tot op de mergel gegaan. Toch doen zich veel interessante ontwikkelingen voor, die ook naar mergelgroeven doorvertaald kunnen worden. Na de winning is het gebied verscheidene jaren als motorcrossterrein in gebruik geweest en in 1983 werd de groeve wettelijk Beschermd Natuurmonument. Eerst hebben er schapen geGraasd, maar sinds 1997 wordt het gebied natuurlijk begraasd door Konikpaarden, die zowel in de groeve als in de hellingbossen eromheen lopen.

7. GROEVE WOLFSKOP

Grootte: 0,25 ha.

Sinds: waarschijnlijk circa 1850.

Status: natuurgebied.

Diepste punt: onbekend.

Eigenaar: Staatsbosbeheer.

Deze kleine groeve is waarschijnlijk voor het eerst reeds in gebruik genomen bij de aanleg van de Rijksweg Maastricht-Vaals tussen 1825 en 1850. Voor het bed van de Rijksweg had men behoefte aan een paklaag en steenslag die in deze groeve te vinden zijn. Bijzonder is de aanwezigheid van een dikke vuursteenlaag en een duidelijke grens tussen de Formatie van Gulpen en de Formatie van Maastricht. In de periode van 1936 tot 1946 zijn de vuurstenen herhaalde malen geëxploiteerd. Hierna is in 1946 zonder succes geprobeerd mergel uit de groeve te winnen.

Kenmerkend voor de groeve is de steile mergelwand met bovenop een soortenrijk kalkgraslandje. Het graslandje wordt omgeven door struweel en bos. Onderaan de mergelwand ligt puin van mergel en vuursteen. In de nabijheid liggen enkele poelen. Het natuurgebied wordt, samen met de graslanden ten westen van de Wolfskop, periodiek begraaasd met schapen (DAMSMA *et al.*, 1995; FELDER, 2001).

SUMMARY

LIMESTONE QUARRIES IN SOUTHERN LIMBURG

By way of introduction to this special edition on quarries, the article reviews the locations and characteristics of the most important limestone quarries in the southern Limburg region.

LITERATUUR

- DAMSMA H.D., J. KEULEN & W. AENDEKERK, 1995. De flora van het Schiepersbergcomplex en de Wolfskop. *Natuurhistorisch Maandblad* 84(11): 264-272.
- FELDER, P.J., 2001. Delfstoffen in Cadier en Keer. Vereniging tot Natuurbehoud Cadier en Keer, Cadier en Keer.